

EDEBİYAT SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN ABBAS SAYAR'IN ROMANLARI

Nilüfer İlhan*

Giriş

Sanatkârın iç benine yönelmesiyle bilincinin ve farkındalığının bir göstergesi olarak ortaya çıkan edebiyat, sadece sanatkârın değil aynı zamanda toplumun da kendini bilme ve tanıması hususunda önemli bir işlevi yerine getirir. Başlangıçta bireysel bir çabanın ürünü olarak görülen edebiyat, sanatkârın yaşadığı toplumun kodlarını özümsemesiyle kolektif bir kimliğe dönüşür. Bu şekilde kucağında yetiştiği toplumun şartları, edebiyatın epistemolojisini belirlemekle (Meriç, 2013: 28) onunla toplum arasında organik bir bağın kurulduğuna işaret eder. Edebiyatın toplumdan, toplumun edebiyattan beslenmesi, onun sadece estetik bir disiplin olmadığını, toplumun değişmesi ve dönüşmesi noktasında bir aktör olduğu gerçeğini de göz önüne getirir. Bu sosyo-kültürel eğilimi, toplumsal gerçekleri yansıtmada edebiyata “ayna”, “taklit”, “tanık” ve “belge” gibi kavramları yüklemekle zamanın (zeitgesit) ve ulusun ruhunu (volksgeist) ifade etmede ayrıcalıklı bir yer verir.

Edebî türler içerisinde bilhassa roman, “güdü ve arzunun bulanık derinlikleri üstüne düşünmek, bilincin anlaşılmaz akım ve karanlık yollarının haritasını çıkarmaya çalışmak, kendi kendini belirleme ile toplumsallaşma arasındaki sayısız bağ ve çatışmayı ay-

* Yrd.Doç.Dr., Bozok Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

dınlatmak yoluyla yüksek bir psikolojik farkındalığa kucak aç[masıyla]” (Felski, 2010: 40) yazarın kendi ben’i ve toplumla arasında kurduğu ilişkiye dikkati çeker. Yazar, içinde yaşadığı toplumun bir öznesidir. O, toplum içinde “var olmanın dayanılmaz hafifliğini” yazdıklarıyla elde eder ve topluma farklı bakış açıları getirir. Dolayısıyla onun ortaya koyduğu ürüne, izole edilmiş bir zihnin değil, diyalojik bir ilişkinin neticesinde şekillenen ve varlık bulan bir ürün olarak bakmak gerekir. İnsan ve toplumun keşfi olarak yorumlanan romanın ise biyografi ve toplum günlüğü şeklinde algılanması hem bireysel hem de toplumsal oluşuna dair vurguyu içinde barındırır (Goldmann, 2005:24). Yazarın kurguladığı romanda insanı ve toplumu yansıtmayı, bir toplum bilimi olan sosyoloji ile dirsek temasında bulunmasını sağlamıştır. İlk kez Fransız filozofu Auguste Comte’nin kullandığı bir terim olan sosyoloji, insanlığın geçirdiği değişim hakkında bilgi veren, tarihteki olayların meydana geliş sebebinin açıklayan ve toplum realitesi hakkında analizlerde bulunan bir disiplindir (Topçu, 2010: 24-27). Sosyolojide de esas olan insan ve toplumdur. İnsandan hareketle toplumu, toplumdan yola çıkarak insanı ele alan sosyoloji, toplumun sosyal, siyasal ve kültürel yapısını ana malzemesi olarak kabul eder. Romanın da bu noktada “köklü sosyal değişiklikleri[n] insanların ve toplumların düşüncelerini yakından etkile[mesi] gibi yeni fikirler doğurarak insanların farklı şekilleri aramalarına ve araç yaratmalarına” (Karpas, 2009: 11) kapı açması, sosyolojiyle yakınlık kurduğu gibi edebiyat sosyolojisi adı verilen bir disiplin için kendini bir belgeye dönüştürdüğü görülür.

Edebiyat sosyolojisi, edebî eseri sanatsal bir malzeme olarak ele almaktansa sosyal bir fenomen olarak kabul etme amacını güder (Maren-Grisebach, 1995: 103). Edebiyat sosyolojisi “siyasî rejim, kültür kurumu, sosyal tabaka ve dilbilimi problemleri gibi edebî olayları çevreleyen sosyal yapı ve teknik durumları inceler” (Aydın, 1999: 5). Edebiyatın güzeli anlatan anlayışı, burada yerini onu oluşturan toplumsal yapıya bırakmakla, insanı ve toplumu edebî metnin içinde gerekli görmeyi içeren düşünceye doğru evrilir. Edebî metinde insan ve toplumun, sosyal, siyasal ve kültürel dinamiğiyle ele alınması sosyolojinin elde ettiği nesnel bulguların kurgu içinde bir pratiği olarak yorumlanabilir. Dolayısıyla edebiyat sosyolojisi, bireysel bir çabanın ürünü olarak inşa edilen eserlerin, toplumsal bir veriye dönüşmesi için disiplinini oluşturur ve edebiyatın yansıtma kuramı anlayışını eser-yazar ikilisi etrafında geliştirir. Böylece eser ve yazar, toplumun “sosyolojik barometresi” olma işlevini yerine getirir. Ancak, edebiyat sosyolojisi eseri kurgulayan yazarın toplumsal gerçeği yansıtmadaki tutarlılığını da dikkate alır ve yazarın tutarlı yahut çelişkili tutumunda ideolojisinin insanı ve toplumu nasıl şekillendirdiğini incelemeye çalışır.

Edebiyat ve sosyolojinin buluşmasından doğan edebiyat sosyolojisi, değişen insan ve toplum karşısında yeni insan ve topluma karşı yeni disiplinlerle adından söz ettirir. Anthony Giddens’in sosyolojinin çıkışı hususunda, Fransız devrimi ve sanayi inkılabını başat unsur olarak, önce Batı’nın sonra küresel çapta bütün dünyanın siyasi ve sosyal bağlamda büyük değişiklik geçirdiği şeklindeki yorumunun (2012:13-14) edebiyatı da kapsadığını söylemek mümkündür. Bu değişim, 19.yy’da edebiyat sosyoloji çalışmalarının başlaması ve yeni teorilerin gelişmesine imkân tanımıştır. Ancak 19.yy’dan önce 18.yy filozoflarından Giambattista Vico, Yeni Bilim (Scienza Nuova) adlı eseriyle top-

lumu incelemede Tanrısal değil de somut verilerin olması gerektiğini açıklamasıyla edebiyat sosyolojisi biliminin temellerini atar. Vico'dan sonra Madam de Steal edebiyat ve toplum arasında karşılıklı bir iletişimin olduğu tezini ileri sürerek edebiyat sosyolojinde öncü bir rol oynar. Edebî eserlerin değerlendirilmesinde “ırk”, “çevre” ve “zaman” gibi üç kavramı ortaya atan 19.yy sosyologlarından Hippolyte Taine, bu şekilde sosyolojide esas olan toplumların özelliği ve teşekkül sebebinin edebiyata uyarlanmış olur. Hermeneutiğin kurucusu ve kültür tarihiyle yakından alakalı olan Wilhelm Dilthey ise, sanatçının kendi çağının kültürel oluşmuşluğu ve düşünsel savaşlarıyla içten bir ilişki içinde eserini yarattığını söylemesiyle, edebiyatın sosyolojiden bağımsız olamayacağına işaret eder (Şan, 2012: 135).

Edebiyat sosyolojisinde özellikle gerçeklik ilkesinden hareket ederek edebî eserin topluma tutulan bir ayna ve üretim olduğunu savunan Lukacs, Goldmann, Eagleton ve Althusser gibi sosyolog ve eleştirmenler bu bilimin gelişmesine katkı sağladılar. Goldmann, bu hususta oluşumsal-yapısalcı adı verilen bir kuramı geliştirerek edebî eseri incelemede “anlama” ve “açıklama” aşamasını ortaya koyar. 20.yy’da ise edebiyat sosyolojisi, Robert Escarpit’in sistemleştirdiği veriler ışığında yeni yorumlara imkân sağlayarak gelişmesini sürdürür. Escarpit, edebiyat sosyolojisine “yazar”, “eser”, “okur” ve “basım/dağıtım” olarak belirlediği dört unsurla yazardan başlayarak eserin bir üretim olarak kabul edildiği basım aşamasına kadar inceleme yapılması gerektiğini ifade eder (1992). Escarpit, eseri meydana getiren yazarın doğum yerinin, yetişme şartlarının, eğitiminin, mesleğinin ve kuşağının bilinmesi gerektiğini vurgular. Böylece Escarpit, yazarın kökeninin yahut coğrafyasının esere yansıyor yansımadığını ve diğer coğrafyalara mensup yazarlardan farkının bir şekilde açığa çıkarılabileceğini dikkate sunar. Yazarla okuru buluşturan okuma eyleminin gerçekleşmesini sağlayan “eser” (Escarpit, 1992: 19) ise, edebî türlerden herhangi birine dâhil olmasıyla incelenecek bir malzemeye dönüşür. Aynı yıllarda aynı türde yazılan eserler, edebî ve sosyolojik analizi beraberinde getirmekle dönemin sosyal, siyasal ve kültürel dinamiğini açığa çıkarırlar. Bilhassa eserin muhtevası- “yazarın niyeti”ni içinde taşıyarak- hem birey hem de toplum gerçeklerinin okura duyurulmasında hayli öneme sahip malzeme olarak görülür. Wellek-Varren’in de ifade ettiği gibi, “edebiyat hayatı temsil eder. Hayat ise büyük ölçüde sosyal bir gerçekliktir” (2001: 74).

Escarpit’in edebiyat sosyolojisi bağlamında geliştirdiği üçüncü unsur olan “okur”, yazarı ve eseri değerli kılan önemli bir sac ayağıdır. Yazar ve eser, okur olduğu müddetçe tanınır ve anlam kazanır. Bu bağlamda Jean Paul Sartre, bir yazar olarak yazma sebebinin okunmak istemesine, okurun özgür düşünceler eşliğinde okuduğuna anlam vermesine ve yazarı beslemesine bağlı olarak açıklar (1995: 38-57). Escarpit ise, okuru yaşadığı dünyadan memnun olmayan, eserin dünyasına sığınarak yaşadığı ortamdaki kaçan bir birey olarak tanımlar (1992:120-121). Bu şekilde okur, belli amaç ekseninde esere yönelerek zihinsel olgunluğunu tamamlamaya çalışır. Escarpit’in edebiyat sosyolojisi açısından belirlediği son unsur ise, eserin yazarın elinden çıktıktan sonra piyasa dünyasında yaptığı yolculuğu belirleyen “basım/dağıtım” aşamasıdır. Burada eser, okurla buluşmadan önce, yayınevleri vasıtasıyla kapağından reklamına kadar birçok işlemden geçer ve üretim nesnesi hâline dönüşür. Marx, bir ürünün tüketildiği zaman üretilceğini söylemekle,

üretim ve tüketimin birbirini beslediğini ve tüketimin ürüne bir değer kattığını vurgular: “Örneğin bir elbise ancak giyildiğinde gerçek bir elbisedir; içinde kimsenin yaşamadığı bir ev gerçek bir ev değildir; ürün saf doğal halini koruyan nesneden farklı olarak bir ürüne dönüşebilmek için tüketilmek zorundadır. Ürün tüketildiğinde, tüketim ürünü tamamlayan son dokunuşu yapmıştır” (Wolff, 2000:93).

Bu çalışmada edebiyat sosyolojisinde önemli bir yere sahip olan “yazar” ve “eser” unsuru, Abbas Sayar ve onun köy söylemleri romanları ekseninde değerlendirilecektir. Yazarın biyografisi, yetişme şartları, insan ve topluma bakışı üzerinde durulacak; bu bakış açısının romanlara ne şekilde yansıdığı ve romanlardaki sosyolojik yapının genel özellikleri incelenecektir.

1.Edebiyat Sosyolojisi Açısından Bir Yazar Olarak

Abbas Sayar ve Roman Anlayışı

Edebiyat sosyolojisinde en önemli unsurlardan birini, bireysel ve toplumsal gözlemlerini muhayyilesinin süzgecinden geçirdikten sonra eser inşa eden yazar oluşturur. Yazar, edebiyat sosyolojisinde Escarpit’in belirlediği “edebiyat ilişkileri” adı verilen birçok unsurun meydana gelmesi için aktif bir rol oynayan kişidir. Öncelikle o, edindiği bilinç ve farkındalık edimiyle gerek kendi ben’ine gerek topluma farklı bir bakışla yönelecek gözlem ve tespitlerde bulunur. Onun gözlem ve tespitleri, var olan ancak kimsenin dikkatini çekmediği yahut var olan ancak sıradanlaşan unsurlara işaret etmek şeklinde görülür. Türk edebiyatında coğrafyaya odaklanarak birey ve toplumu yansıtan (Nail) Abbas Sayar’ın (1923-1999) romanları, şahsî hayat tecrübesinin ve yaşadığı toplumun bir tanığı olması ve Anadolu/köy teması etrafında yoğunlaşması nedeniyle bunların edebiyat sosyolojisi bağlamında değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Abbas Sayar, çocukluğundan olgunluk yaşına kadar yaşadığı coğrafya ve insanını romanlarına taşıyarak otobiyografisinden uzak olmayan metinler yazar. Romanlarında yazar-insan-toplum üçlemesini belirgin bir şekilde gösterir. Toplumla iç içe olan yaşamı, onun romanlarının kurgulanması ve karakterlerinin oluşmasında büyük bir kolaylık sağlar. 1923 yılında Yozgat’ta dünyaya gelen Abbas Sayar’ın çocukluğu, Yozgat ve civarındaki ilçe ve köylerde geçer. Burada Anadolu köylüsünü yakından gözlemlemesi, ileride herhangi bir ideolojinin tesiri altında kalmadan onları sosyolojik bir şekilde yorumlamasına imkân tanır. “Yılkı Atı” (1970), “Çelo” (1972) ve “Dik Bayır” (1977) romanlarındaki köy ve köylü anlatımı, çocukluk yıllarının bir izdüşümüdür. İlk ve orta dereceli okulları Yozgat’ta tamamladıktan sonra yüksek öğrenim için İstanbul’a gider. Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne kaydolur. Ne var ki maddi yetersizliklerden ve girdiği bohem hayatının dağınıklığından dolayı okulunu bitirmeden İstanbul’dan ayrılmak zorunda kalır. Yozgat’a dönen Sayar, *Bozlak* (1950) ardından da *Bozok* (1952) gazetesini çıkararak basın faaliyetine girişir. Aynı zamanda romana da ağırlık veren yazar, gazetecilik ve ressamlığın müşahede kabiliyetini eserlerinde birleştirir. Yozgat’tan çeşitli sebeplerle ayrılrsa da ömrünün büyük bir bölümünü burada kimi zaman bir otel odasında, kimi zaman bir bağ evinde yalnız geçirir. Ancak onun yaşadığı yalnızlık, toplumdan kendini soyutlayan yahut topluma karıştığına “gerilimli birlikteliği” (Erdem, 2012: 113) yaşatacak bir yalnızlık olmamıştır. Kalender bir meşrebe sahip olan Sayar, yaşadığı

toplumun insanıyla sürekli iletişim kurmuş, onların dertlerini ve hikâyelerini dinleyerek Heidegger'in "otantik dinleme" (Geçtan, 2002: 127) adını verdiği dinleme eylemiyle, yazarın ortamıyla kurduğu organik bağa işaret etmiştir.

Abbas Sayar kimi zaman köye gitmesi, kimi zaman da köylünün kendi mekânına gelmesiyle aradaki etkileşimi sürdürmüş, bizzat bu görüşmelerini romanlarına aktarmakla köylünün sosyolojisini ortaya koymuştur. Bir röportajda oğlu Ahmet Güner Sayar, babasının "her insan cevherini yakalıyor ve onu romanlarına taşıyor. Dolayısıyla mukayese ne kadar doğru bilmiyorum. Kemal Tahir'in hapishanede tanıdığı Orta Anadolu insanını, babam hapishanesiz bir hayatta tanıyor (Nazlıgül, 2007: 223) sözleriyle köylüyle kurduğu aracısız iletişimi göz önüne getirir. Kendisi de köylüden hiçbir zaman kopmadığını, onlarla birlikte hayat mücadelesi verdiğini ve dertlerine ortak olduğunu "halkımı iyi tanıyorum. Halkımın verdiği hayat savaşı içinde ben de yaşadım. Beni en çok etkileyen konu- ki romanlarımda ağırlığı olan tema budur- ekonomik güvenceden yoksun olanların başına gelenler. Ekonomik güvencesizlik, toplumun tüm değerlerini alt üst ediyor. Bireyler arasındaki ilişkiler toplumun ahlâk sorunu, sefalet, rezalet, kepazelik... Bunların hepsi ekonomik güvenceden yoksunluğun, insanın ruhuna ve bilinçaltına attığı türlü nedenlerin depresyonu olarak ortaya çıkıyor" (Nazlıgül, 2007: 14-15) sözleriyle ifade ederken romanlarında başat tema olan köylünün sosyo-ekonomik durumuna dikkat çeker. Ancak bu sosyo-ekonomik durum, çağdaşı olan köy romanı yazarlarında olduğu gibi bir sınıf çatışmasıyla değil, insanın yoksulluğunu sabra ve tevekküle, kimi zamanda üstesinden gelmek için kurnazlığa ve entrikaya dönüştürmesiyle verilir.

Abbas Sayar, Tanzimat'tan Cumhuriyete kadar birçok yazarın eğildiği köy ve Anadolu insanına "yabancı bir turist yahut da Afrika'nın karanlık köşelerini keşfe çıkan seyyahlar gibi" (Karaömerlioğlu, 2014: 63) ya da "vazifeşinas aydınları afallatan" (Parla, 2011: 318) bir "yaban" gibi yaklaşmadığından köylünün sosyo-kültürel-ekonomik durumunu inandırıcı bir şekilde işlemiştir. Bu inandırıcılıkta, yöre insanı olmasının, büyük şehirde yaşadktan sonra "karakter aşınması"na uğramamasının, köylüyle arasına hiçbir zaman mesafe koymamasının rolü olmuştur. Böylece o, Slovaj Zizek'in ifadesiyle ait olduğu topluma, kendi istek ve arzularını yansıtan "yamuk bir bakış"la (Zizek, 2010: 27) bakmıştır: "Taraflı olduğu için değil, taraf olduğu için görebilen bir bakış... Bakıldığı şeye bakış açısını da dolayısıyla kendisini de dahil eden bir bakış. Gösterdiği şey de kendisini de görünür kılan bir görüş" (Argın, 2005: 292). Bu bakış açısı da edebiyat sosyolojisinde toplumsal değerleri özümseyen yazarın olumlu ön yargıyla oluşturduğu metnin anlamına karşılık gelen bir bakış açısıdır. Sayar, içinden çıktığı toplum insanını her yönüyle anlatmak istediği için ideolojik-tezli metinlerde görülen insanın iyi ya da kötü olarak kurgulanmasının dışına çıkmıştır. Bu şekilde insan, metin içinde bütüncül bir görünümde sunulurken psiko-sosyal incelemeyi gerekli kılan malzemeye dönüşmüştür. Abbas Sayar'ın köy söylemli romanlarında insana bakan "yamuk bakış"ı, ressam olmasının getirdiği dikkatle köyün kimi zaman şiirsel bir dille tasvir edilen tabiatına da yansımıştır. Onun romanlarında köy coğrafyası, tiksindirici ve küçümseyici bir tutumla kaleme alınan metinlerden farklı bir şekilde işlenmiştir.

Bu çalışmada Abbas Sayar'ın köy söylemli "Yılkı Atı" (1970), "Çelo" (1972), "Can Şenliği" (1974), "Dik Bayır"(1974) ve "El Eli Yur, Elde De Yüzü" (2003) romanları,

metinlerin muhtevasına yönelik olarak sosyolojik bağlamda incelenecektir. Dolayısıyla romanlarda ortak olan temalar seçilerek, köylünün sosyal, siyasal ve kültürel eğilimine işaret edilecektir. Romanlarda ana mekân köydür. Mekân, içinde yaşayan insanı şekillendiren, onu kendine benzeten ve sosyolojik yapıyı üreten bir niteliğe sahiptir. Mekânla, insanın hem kendi hem eşya hem de toplumla olan ilişkisi açığa çıkar ve insanın hayat karşısında aldığı tavır belirir. Romanlarda nesnel zaman, 1950-1970’ler gibi köy söyleminin en yoğun olduğu zamana karşılık gelir. Bu zaman süresince 1954-1957’te yapılan seçimlerle DP’nin desteklenmesi ve 1968 yılında Almanya’ya başlayan göç hareketinin yer alması da romanların nesnel tarihle ilişkisini gösterir. Bu şekilde iki önemli sosyo-tarihi hadise; romanlardaki karakterler, anlatıcı, mekân, zaman ve dil gibi unsurlar içerisinde beşeri hafızayı maddeleştirmekte ve romanı sosyolojik bağlamda ele alınacak bir ürüne dönüştürmektedir (Kaplan, 2002: 275-276). Romanlarda anlatıcı olarak, “ben” ve “yazar anlatıcı”nın kullanıldığı, kimi kez de aynı roman da ikisinin birlikte yer aldığını söylemek mümkündür. Yazar, bu ikili anlatımlarda daha çok gazeteci kimliğini öne çıkararak, olayı anlatmadan önce giriş yapar ve sonra da karakterin hikâyesini kendi ağzından üçüncü tekil kişi konumuyla kurgular. Bu şekilde hem meddah üslubunu ortaya koyar hem de anlattıklarının kurgudan ziyade sosyo-gerçek bir hikâye olduğuna inandırmaya çalışır. Romanlarda şive taklidinin çokça yer alması da gerçekçi bir anlatımın yakalanmasına ve Heidegger’in “dil, varlığın evidir” (Steiner, 2003: 161) görüşünde belirttiği gibi dille varlık arasında kurulan ilişkinin önemine işaret eder.

2. Abbas Sayar’ın Köy Söylemli Romanlarında Köylünün Genel Karakteri

Yazarın hayatın içinden çıkan karakter olarak gözlemine aktarması ve romanında bu aktarma işinde yazara öncülük etmesi (Merrill, 2012: 120) toplumla edebî eserin kurduğu ilişkiden bir sosyolojik yapının çıkacağı gerçeğini göz önüne getirir. Romanın sosyolojik yapısının kurgulanmasında ve dönem romanı olarak adlandırılmasında bizzat karakterlerin sosyal, siyasal ve kültürel kimlikleri öncü bir rol oynar. “En önemli ortam, roman karakterinin içine yerleştirildiği beşeri ilişkiler ağıdır. Şahsiyetimizin büyük bir kısmı, başka insanlarla olan ilişkimiz içinde aydınlığa kavuşabilir. Bu hükmü daha keskin bir şekilde ifade etmemiz gerekirse, filozofların dediği gibi, başkalarından farklı olan yanlarımızı göstermek için başka insanlar var olmalıdır” (Stevick, 1988:179). Zaman ve mekân kronotopunun kesişmesinden oluşan karakter yahut tipoloji, eserde verilmek istenen mesajı üzerinde taşıyan unsur olarak ortaya çıkar. Karakter; kendisine, ailesine, topluma ve hayata karşı verdiği tepkiyle tarihsel bir süreç içerisinde kendi ben’ini oluşturan dinamikleri göz önüne getirir. Bu bağlamda Abbas Sayar’ın köy söylemli romanlarında kurgulanan karakterlerin anlatılan coğrafya insanını yansıtmaları açısından tutarlı ve gerçekçi olduğu söylenmelidir. Bu romanlarda dikkati çeken ilk özellik kişilerin adlandırılmasında baba adının, lakabın, mevki ve rütbenin öne çıkmasıdır. Ayrıca yöreye özgü olarak erkekler için Kâ ve Efendiâğa gibi sıfatlarda kullanılarak kişinin toplum içinde bir ayrıcalığı bulunduğu bildirilir. Bütün bu sıfatlar, köylü karakterinin oluşmasında bireyselliğin değil, tarihsel ve toplumsal sürecin etkili olduğunu gösterir. Nitekim ataerkil bir aile düzeninin içinde baba; koruyucu, yönlendirici aynı zamanda otoriter bir kişilik olarak belirlemekle oğlun birey olmasının önüne geçer. Oğul, babası var olduğu müddetçe

köylüyle yaptığı hayat mücadelesinde başarı elde edebilir. *Dik Bayır*'da Raşit, babasının yönlendirmesiyle Almanya'ya gider, mektuplarında babasına olan bağlılığını her fırsatta dile getirerek köye karşı ailesindeki birlik ve beraberlik mesajını verir. Buna karşın *Çelo*'da ise, öksüz ve yetim olan Çelo babasından kalan toprağı almak için amcasıyla giriştiğı mücadelede köylünün desteğini yanında hissetse de başarısız olur. Çünkü köyde devletin kanunları değil, parayla güç elde eden kişilerin kanunları geçerli olur. İhtiyar heyeti, imam ve muhtardan oluşan bir mahkeme meşveret yoluyla çözülmesi gereken bir meseleyi Çelo'nun mevzusunda olduğu gibi cami avlusunda, köy odasında ve tarlada halletmeye çalışırlar. Her türlü entrikanın çevrildiğı bu ortamlarda köylü, akıl almaz kurnazlıklara başvurur.

Kurnazlık, bütün romanlarda köylünün genel özelliğı olarak dikkati çeker. Köylü, ekonomik yönden elindekini kaybetmemek yahut daha çoğunu istemek düşüncesiyle kurnazca hareket eder. Kurnazlık, köyde uyanıklığı, tetikte olmayı ve dengeleri değiştirmeyi sağladığı için köylünün bir şekilde sosyo-psiko yapısını açığa çıkarır. Köylü birbirini birkaç nesilden beri çok iyi tanıdığı için yapılan kurnazlıkları çoğu kez de yutmaz. *Çelo*'da, Çelo amcası Eset Çavuş'un babasını rüyasında gördüğünü ve kardeşine vasiyette bulunduğunu söylemesine inanmaz. Eset Çavuş'un evli olan ve baba evine küs gelen kızını toprağını kaptırmamak için Çelo'yla evlendirmek istemesini köylü tahmin eder. *Dik Bayır*'da, Raşit'in sözlü kız kardeşini Almanca arkadaşına vermek istemesi üzerine, babasının dünürlerini oyalamak için geliştirdiğı kurnazca taktikleri herkes bilir. *El Eli Yur El De Yüzü*'de ise köylünün borçların silinmesi, icranın kaldırılması ve yeni kredilerin alınması için DP'ye yaptığı kurnazlıklar, parti yöneticileri tarafından anlaşılır ve köylünün talepleri kurnazca yöntemlerle geçiştirilir.

Köylüde kurnazlık, kimi zaman da merhamet duygusuyla birlikte görülür. Olaylar karşısında ortaya çıkan menfaatin menşei, hak rızasını kazanmak amaçlı din ve inaçla değil, çıkarımı ve menfaatini düşünerek kendisine bir kâr sağlamak isteyen kişinin şahsıyla ilgilidir. Dolayısıyla merhametle gelişen iyiliğın sosyolojisi, oportünist bir karakter gösterir. Köylü, kimi kez geleceğini düşünerek kimi kez de geçmişte yaşadığı ancak unutamadığı hadiselerden yola çıkarak ihtiyacı olana yardım eder. *Yılıkı Atı*'nda Üssüğünoğlu İbrahim tarafından yılıklığa bırakılan ata, Hıdır Emmi köylünün kendinden söz etmesi ve onların nazarında farklı bir yerde durmayı istediğı için sahip çıkar ve onu kış boyu ahırında besler. *Çelo*'da Ahmet, Çelo'nun tarlalarından faydalanmak için Çelo'ya yakınlık gösterir, evine alır ve Eset Çavuş'a karşı onun yanında yer alır. Kalkuyruk'un Yusuf, Çelo'nun tarlalarını kendisine satması için kasabadan hukuki işlemleri öğrenir ve gerekli masrafları karşılar. Zöhre Eme'nin Çelo'ya Kezik'le evlenmesi hususunda yardım etmesi ise, yıllar önce Kezik'in kayınvalidesiyle tartışmasını unutmuyarak ondan intikam alması olarak görülür.

Birbirini çok iyi tanıyan köylü, böyle bir sosyolojik yapının içinde köy ve köylüyü de eleştirmekten geri durmaz. Onlara göre köy, her türlü entrikanın, kurnazlığın, çekememezliğin ve akla hayale gelmez oyunların yeri olduğundan, insanların iki yakası bir araya gelmez. Özellikle ekonomik bağlamda sürekli bir sürtüşme söz konusudur ve herkes birbirinin varidatını hesaplamakla meşguldür. Mal mülk hususunda ilerleyenler bir güç elde ettikleri gibi, köyün nezdinde kıskanılan, imrenilen bir konuma da gelirler. Ni-

tekim Eset Çavuş, köylünün bir kısmının Çelo'nun yanında yer almasını sulu tarlalarına ve bunlardan gelen gelirle varidatının artmasından dolayı kıskanılmasına bağlar. Şehirde akıl danıştığı köylüsü Osman'a bu konuda şunları söyler: "Bilirsin köy yerde kimse kimseyi çekemez. Üç kuruş varidatın olsa gâvür görünürsün cümlenin gözüne. Dilerler ki tepe taklak olasın. El ovalayasın. Kapılarında zabın it gibi sürünesin, senin için de bunu dilerler Osmanım, benim için de. Dirlik olsa köy yeri olmaz. Köy yeri demek, dirliksizlik, düzensizlik yer demektir" (Sayar, 2002: 46). Eset Çavuş'a akıl veren ve politikayla da uğraşan Osman ise, köylünün bir türlü iflah olamadığını ve durumunun iyileşemediğini kendine göre geliştirdiği yaratılış felsefesinde Allah'ın gazabını hak etmeleriyle ilişkilendirir: "Allah zulma ilâyık gördüğünü köy için yaratırmış. Allahu Teala Hazretleri ilk evvel bir bölük kullarını yaratmış. O kulları, gozel gozel şehirler kurup oturmuşlar. Cenab-ı Mevlam bakmış ki dünyasında boş yer çok. O zaman demiş: "Bu yerlerin çok bir büyük parçası boş kaldı. Bir kavim insan daha yaratayım. Bu arazileri kapatsınlar. Toprakla haşır neşir olsunlar." O kez Tanrım bizleri yaratmış. "Bunların adı da köylü olsun" demiş. İşte biz o büyük emirden sonra yaratılmışız. O büyük emirin içinde tüm bir irezillik varmış, ilâyık görülmüşüz her bir muhanete, her bir kötülüğe" (Sayar, 2002: 76).

Köylünün birbiriyle bu derece yakınlığı, dar mekânın sıkıntısını dışarıdan gelen en küçük etkiyle atlatma biçimi olarak yorumlanabilir. Köyde hayat tek düze, hareketsiz ve sıkıcı yaşanmaktadır. Zaman yavaş akmakta, kişiler nesnelere aynı kalmaktadır (Simmel, 2009: 86). En küçük bir ses yankıya dönüşmekte, insanlar birbiri üzerine baskı kurmakta ve denetleme işlevini üstlenmektedirler. Bu bağlamda yazar, romanlarında bir meseleyi merkeze alarak, köylünün bu mesele karşısındaki siyasi, sosyal ve kültürel bakış açısını ortaya koyar. Aynı lafları konuşan, konuşa konuşa da tüketen köylüye yeni bir olay, yeni bir kişi hareketlilik getirir. Çelo'da, Çelo'nun amcasıyla giriştiği toprak mücadelesi herkes tarafından büyük bir merakla takip edilip "laf kütüğü" yaşayan köylüye bir malzeme verir: "Çelo'nun işi, durgunluktan bıkmış köye bir canlılık getirmişti. Aslında köy yerinde konu açmak kolaydı. Ama kış suskunluğunda çiğnene çiğnene sakız olmuştur her bir iş. Her bir laf. Usangınlık gelmişti herkese. İmamı çekıştirdiler bir süre. O bitti. Sıra öğretmene geldi. Onun da altından girip üstünden çıktılar. O bitti. Muhtara veryansın ettiler. O da gününü tamamladı. Er bahar yağmurdan, tarladan, bostandan söz açtılar. Hiç de iç açıcı bir şey olmadı. Kala kala Çelo'nun hikâyesi kalmıştı ortada. Turfanda" (Sayar, 2009: 38).

Dar mekânda köylülerin tutum ve davranışlarını kendi özgür iradeleri değil, toplum şekillendirdiği normlar belirler. Köylü, kendi olmaya, bireysel kararlar vermeye çalışsa da "mahalle baskısı"yla karşılaşır ve sözlü olan bu kanunlar karşısında boyun eğmek zorunda kalır. Bu bağlamda köyde yaşam şartları, köylünün kendi ben'ini ortaya koyması üzerine değil, toplumun beğeni ve isteklerini yerine getirmesine göre oluşur. Nitekim *Can Şenliği*'nde seksen yaşında içgüveysi olarak ikinci evliliğini yapan Hüseyin Ağa'nın namaz kılmaması ve maddi durumu, köylü kadınlarının meclisinde sürekli konuşulan konulardan biri olur. Bir baskıyla karşılaşan Hüseyin Ağa, köylüye namaz kıldığını göstermek için arada camiye gitmekle hakkındaki kanaati değiştirmeye çalışsa da maddi durumuyla ilgili söylediği yalanı düzeltmeyeceğine inanarak şehre gelir ve

evinin tandırlığında kendini yakar. Kimi zaman da baskı dışarıdan değil, aileden gelir ve kişiyi yönlendirmeye, etkilemeye çalışır. Ailelerin güce ve paraya önem vermesi, zenginlikle birlikte söz sahibi olunacağı düşüncesi gençlere anlatılır. *Dik Bayır*'da Halime, annesinin Almanya'ya Raşit'in yanına gitmesi konusunda geliştirdiği stratejilerden faydalanarak, koca evine karşı tavır alır.

Köylünün toplum içindeki hâl ve hareketlerinde karakterini ortaya çıkaran unsurlardan birini tarihsel bir süreçle varlığını olgunlaştıran gelenek oluşturur. Gelenek, köylünün istediği gibi hareket etmesini engelleyen, ona boyun eğdiren ve yaptırım gücü yüksek olan sözlü kaidelerdir. Köy gibi küçük ölçekli mekânlarda devletin kanunlarının yerine geçme ve kişileri kontrol etme gibi özelliğe sahiptir. Gelenek, insanın eşyayla kurduğu ilişkiden başlayarak, aileden ve topluma kadar geniş bir yelpazede kendini hissettirir. *Yılkı Atı*'nda ekonomik yetersizlikten dolayı atını yılmaya bırakan Üssüğüoğlu İbrahim, gelenek ve vicdanı arasında sıkışmış bir karakterdir. İbrahim, bir zamanlar kendisine ödüller kazandıran ve köyde adının duyulmasına sebep olan yaşlı atını, madde yetersizliği nedeniyle yılmaya bırakmaya karar verir. İbrahim, yıllardan beri köyde böyle bir geleneğin olduğunu ve istemese de elinden bir şeyin gelmediğini zihninden geçirmekle psiko-sosyal durumunu yansıtır. *Dik Bayır*'da birkaç neslin bir arada bulunduğu ailelerde ise gelenek, genç çiftlerin anne ve babalarının yanında birbirinin adını söylememesi ve sevgilerini göstermemesi şeklinde belirir. Sözelimi Raşit, Almanya'ya giderken töre gereği dışarıda Halime'yle vedalaşamaz, oğlunu öpemez, Almanya'dan yazdığı mektuplarında Halime'nin adını anamaz.

Geleneğin köylü üzerinde etkisini gösteren ve köylü karakterinin ortaya çıkmasında baskın olan unsurlardan birini de batıl inançlar ve atasözleri oluşturur. Sözlü kültürün yoğun olduğu köyde, batıl inançlar hayatın her aşamasına yansımış gözüktür. Öğretmenin, doktorun ve veterinerin olmadığı yerde köylü, olumsuz bir durumun üstesinden gelmek için batıl inançlara sığınır. Örneğin *Çelo*'da Çelo'nun amcası Eset Çavuş, sarı ineği hastalanınca nazar değdiğini düşünür ve nazarın çıkması için önce üzerlik tüttürür. Ardından da baktırdığı ip falında ineğinin kurtulamayacağını öğrenince, onu kesmek zorunda kalır. Geleneğin bir parçası olan ve köylünün yaşamında yer edinen atasözleri ise, Abbas Sayar'ın bütün romanlarında hayli kullanılır ve bunlar Orta Anadolu köylüsünün sosyolojisini açığa çıkarır. Atasözleri, edebiyat sosyolojisi bağlamında sosyal, kültürel ve ekonomik birçok bileşeni içinde taşıyarak mekân, karakter ve toplumun aydınlatılmasında önemli bir rolü üstlenir. Köylü, doğduğu günden itibaren tecrübenin ve gözlemin bir ürünü olan atasözleriyle büyüyerek, bir şekilde hayata hazırlanır. Kendini ve toplumu atasözlerine göre yorumlamakla yaşamsal deneyimini elde eder: “Tarihsel ve toplumsal birikim etrafında şekillenen atasözleri, bu toplumun yazılı olmayan anayasası gibidir” (Coşkun, 2012: 188).

3.Sosyal-Ekonomik-Siyasal ve Kültürel Yapının İncelenmesi

Abbas Sayar'ın köy söylemli romanlarında köylünün birbiriyle etkileşime geçerek oluşturduğu sosyolojik yapı her yönüyle ortaya konmaya çalışılır. Bunda yazarın köy ve köylüyü yakından tanımasının, uzun yıllar içlerinde bulunmasının etkisi vardır. Dolayısıyla o, Tanzimat'tan beri Türk edebiyatında köy romanı olarak adlandırılan ve çoğu kez

de ideolojik- ütöpik endişelerle yazılan metinlerden farklı bir anlayışla bu konuya eğilir. Yazar, bilhassa Cumhuriyet döneminde kitaplardan, tren pencerelerinden ve bir bürokratin zoraki gezilerinden anlaşılmalıya çalışılan köy/köylünün tarihsel ve toplumsal sürecini yerinde gözlemleyerek gerçek bir sosyolojik yapıyı açığa çıkarır. Yazarın romanlarında sosyolojik bağlamda dikkati çeken ilk unsur, yoksul bir halk kitlesinin varlığıdır. Bu yoksulluk, köylünün başta eşya ve tabiatla olan ilişkilerine yansiyarak, merkezden uzakta bir insan gerçeğini göz önüne getirir. Kadın ve aile konuları da kimi kez yoksulluk kimi kez de ekonomik güce sahip olmakla ilişkilendirilir. Yoksulluk siyasî görüşü de etkileyerek, köylünün DP iktidarını desteklemesini ve ardından da hüsrana uğramasını beraberinde getirerek siyasetle birlikte ele alınır. Kültürün bir parçası olan ve hayatın bütününi şekillendiren inancın ise, birçok köy romanında imam yahut şeyhlerin aşağılanması ve rejim için bir tehdit algısı oluşturmasının ötesinde, köylünün samimi ve doğal hislerini zaman zaman da kurnazlığını açığa çıkaran bir unsur olarak işlendiği söylenebilir.

3.1.Yoksulluk

Tanzimat döneminde şiirde Abdülhak Hamid Tarhan'ın *Sahra* (1879), hikâyede ise Ahmet Mithat Efendi'nin *Bir Gerçek Hikâye* (1876) ve *Bahtiyarlık* (1885) adlı eserlerinde yansıtılan köy coğrafyası ve insanının, köy/köylü gerçeğinde önemli bir sosyal yapıyı teşkil eden yoksulluğu anlatmaktan uzak olduğu belirtilmelidir. Yaşam koşulları bilinmeyen ve zihinde tasarlanarak meydana getirilen bu romantik köy/köylü tablosu, daha sonraki yıllarda ideolojik etmenlerin egemenliği altına girmesiyle boyut değiştirir. Bilhassa 1940'tan sonra yazılan ve 1950'li yıllarda popüler olan romanlarda yazarlar, Marksist bir eğilim takınarak köy/ köylünün yoksulluğunu hem sınıf çatışması bağlamında ele almışlar hem de taraflı yaklaşıtlarından dolayı gerçekçi bir tutum içinde olmamışlardır. Hâlbuki "sanatın toplumu yansıttığı ilkesinden hareketle edebiyat eserlerinden, toplumun yaşayışına, âdetlerine ışık tutan bir belge gibi yararlanmak ve özellikle sosyal belgelerin kıt olduğu eski çağlara ait çeşitli bilgileri o çağların sanat eserlerinden elde etmek yoluna gidilebilir" (Moran, 1991: 76).

Osmanlı döneminde İstanbul'un, Cumhuriyet döneminde ise Ankara'nın dışında kalan köy/köylünün mukadderatı bir şekilde hep yoksulluk olmuştur. Bunu fark eden Cumhuriyet kadrosu, hem köy/köylüyü kalkındırmak hem de Atatürk devrimlerini anlatmak için çeşitli köy politikaları uygulama yoluna gitmişlerdir. Özellikle Köy Enstitülerinin kurulması bu teşebbüslerin başlangıç noktasını oluşturur. Ancak bu süreçte köylünün zihniyetiyle problemler yaşanmış ve giderilmek istenen yoksullukla da baş edilememiştir. Böylece yoksulluk köyde, hem toplumsal yaraya hem de bireyin psikolojisi üzerinde etkili olan ve onun karakterini dönüştüren bir yapıya bürünmüştür. Bu bağlamda Abbas Sayar'ın köy söylemli romanlarında yoksulluğun, köylünün tabiatla mücadelesinden başlayarak Ankara'ya ve Almanya'ya işçi olarak gönderilmesine neden olan bir öge olduğu belirtilmelidir.

Sayar'ın ilk romanı *Yılkı Atı*'nda bu tema, Üssüğünoğlu İbrahim'in bir zamanlar çok sevdiği ancak yaşlanınca güçten düşen doru kırsağını yılkılığa bırakmasıyla vurgulanır. Geçimini çiftçilikle sağlayan İbrahim, hasat zamanı istediği ürünü alamayınca hayvanları için ahırında gerekli kışlık yemi bulunduramaz. Bu durumda o da yaşlı atını gözden

çıkarmakla, diğer hayvanları için yem temin etme yoluna gider. Ailesi ve köylünün baskısını üzerinde hissetse de bundan başka çıkar bir yolunun olmadığını düşünür. Köyde atların yılıklığa bırakılması ise bir gelenektir. İbrahim'in aklı geleneğe sığınmasını, vicdanı ise bu işin yanlış olduğunu söylemeye başlar. Bütün bunları yoksulluğa bağlayan İbrahim, “gözü kör olsun yokluğun. Yokluk bel kırar, adamı insanlıktan cüda eder” (Sayar, 2009:12) sözleriyle ekonomik sıkıntının insana istemediği bir şeyi yaptırmak zorunda olduğuna dikkat çeker. Bütün bir kış boyunca, vicdan muhasebesi yapan İbrahim, baharın gelişiyile birlikte doru kırsağına tekrar sahip çıkmaya karar verir. Ovada gördüğü doru atın yanına tayını salınca, düşlediği plan istemediği bir sonuç verir. Çünkü, doru at tayını da yanına alarak kayıplara karışırken, İbrahim de “Tosya'ya giderken eldeki pirinçten olur” (Sayar, 2009: 117).

Romanlarda köylünün yoksulluk çekmesinin temel nedeni, ekonomik yapının çiftçilik ve hayvancılığa bağlı olmasına dayandırılır. Köylü, topraktan gelen geliri ekonomisinin başlıca kaynağı olarak görmesiyle tabiat merkezli bir geçim yolu tutar. Yoksulluğundan kurtulmak için ektiği ekinin nisan ve mayıs aylarında çıkmaya başlamasıyla büyük bir umuda kapılır. Çünkü toprak onlar için bir rızık kapısı, bir aidiyet, bir kimlik ve bir itibardır. Yazar, *Çelo*'da köylünün toprakla kurduğu ilişkiyi ve ona nasıl bir anlam yüklediklerini ortaya koyarken nesne-insan arasında kurulan psiko-sosyal bağa dikkat çeker: “Anadolu köylüsü için her sabah doğanın bir “besmelesidir”. Toprağa attığı tohum yüz santim olsa, onu yeni, topraktan uyanmış gibi görür. Gücü ölçüsünde eller, beller. O büyüdükçe kendinin de büyüdüğünü, geliştiğini sanır. Yani, toprağın verdiği için yaşar Türk köylüsü. Kendi değil, toprak önemlidir. Kendi değil, toprakla bağdaşan ürün önemlidir. (Sayar, 2002: 96-97). Nitekim *Dik Bayır*'da da baharla birlikte toprağın uyanıldığını ve bereketini gören Müslim Ağa, namazda hissetmediği huşuyu, bereketli bağına baktığında hisseder ve toprağı yeryüzünde Allah'ın elçisi kendisini de ümmeti olarak görür (Sayar, 2002: 143-145). Ancak, bu iyimserlik tablosu kuraklık ve zamansız gelen aşırı yağışlar sonucunda, ekinlerin istenilen ürünü vermemesiyle yerini karamsarlığa bırakır. Çünkü, köylüde ekim zamanı borçların ödenmesinin, icraların kaldırılmasının, yeni krediler alınmasının ve “pırtı” adı verilen yıllık alışverişlerin yapılmasının kısacası yoksulluğu gidermenin zamanı olarak karşılık bulur.

Köyde yoksullukla mücadele eden kimi gençler ise, ailesine maddi bağlamda destek olmak için Ankara'ya amelelik yapmaya giderler. Ankara'da düşük ücretle zor şartlarda çalışan bu işçiler, bir umutla çıktıkları köye çok az parayla dönerler. Gençlerin bir kısmı ise, büyük şehre kendilerini kaptırarak kadın, içki ve kumar gibi alışkanlıkları edinerek ahlâki bir yozlaşma yaşarlar. *Dik Bayır*'da Halime'nin dayısının oğlu Mahmut, yoksulluğun Ankara'ya savurduğu ve ardından da şehrin kötü alışkanlıklarını tattırdığı bir karakterdir. Yıllar önce Halime'yi isteyen Mahmut, yoksul olduğu gerekçesiyle Halime'nin ailesi tarafından reddedilir. Bunu gurur meselesi hâline getiren Mahmut, Ankara'ya saf bir Anadolu köylüsü olarak gider. Ancak, orada bambaşka bir âleme girer ve saflığını yitirir. Kumar oynarken kullandığı “kesik” sözcüğüyle Kesik Mahmut olarak köyüne döner. Halime'den intikam almak için onu iğfal etmesi ve ardından da hamile bırakmasıyla Halime'nin ölümüne neden olur.

Amelelik dışında köylünün yoksulluk nedeniyle başvurduğu çarelerden birini de

Almanya'ya işçi olarak gitmek oluşturur. Türkiye'de 1961 yılında Almanya'ya başlayan göç hareketi hızlı bir şekilde köylerde de yaygınlaşır. İşlemleri gerçekleştirmek ve hızlandırmak için köylerde kooperatif birlikleri kurulur. Köylü, kooperatife rağbet edince, temsilciler, rüşvetle iş görmeye ve köylüyü kandırmaya başlarlar. Yoksulluğun getirdiği bu sosyoloji *Dik Bayır*'da kooperatif kurucusu Gani tarafından bir eleştiriye tabi tutulur. Gani, Osmanlı'dan Cumhuriyete kadar köylünün sömürüldüğünü ve sahipsiz olduğunu, bundan dolayı Almanya işini ontolojik bir meseleye dönüştürdüklerini ifade eder: “Gözü kör olsun yokluğun. Tüm bir belaların başçavuşu o. Sefilesek, ehlâksızsak, haşavuzdan namussuzsak, bütün bunların dabanı yokluk. Ta Osmanlıdan bu yana devleti de, hükümeti de dönüp köy yönüne bakmamış, ırgat tarlası görmüşler köylü. Südü az çıksa da sağmal inek görmüşler köylüyü. O almış buna vermiş, öteki almış berikine vermiş. Bakmışlar un çuvalı. Vurdukça tozuyor” (Sayar, 2002: 66).

Almanya'ya giden köylüler, sattıkları tarlalarını geri almak ve bununla da yetinmeyecek şehirde ev ve arsa sahibi olmak için para biriktirirler. Köylü, başlangıçta topraktan edinemediği parayı Almancılıkla almaya başlayınca yoksulluğunda kısmen azalma olduğunu görür. Ancak, kısa bir süre sonra köyde yoksulluk yerini ailelerin zenginleşmesiyle birlikte çözülmeye ve parçalanmaya bırakır. Almancıların köyden şehre göç etmesi, köylünün gönderilen paralarla daha çok mal ve mülk sahibi olmak için birbiriyle kıyasıya yarışması ve kocası Almanya'da olan kadınlara yan gözle bakılması bu çözümlüğün somut boyutu olarak dikkat çeker. Bu yeni sosyoloji *Dik Bayır*'da, Müslim Ağa'nın oğlu Raşit'i Almanya'ya göndermesinin ardından ailenin başına gelen felaketlerle çarpıcı bir şekilde işlenir. Raşit, sözlü kız kardeşini Almancı arkadaşına vermek isteyince, Elif'in sözlüsü Celâl, Elif'i kaçıır ve iğfal eder. Bunun üzerine Raşit'in erkek kardeşi Cevat, Celâl'i vururken yaralanır ve felç olur. Almanya'dan dönen Raşit, hem Elif'in hem de Cevat'ın intikamını almak için Cevat'ı vurunca, hapishaneye düşer. Raşit'in karısı Halime ise, dayısının oğlunun tecavüzü üzerine hamile kalınca çocuğunu düşürmek için yaptığı yöntem sonucunda hayata veda eder. Ailesinin başına gelen felaketleri yorumlayan Müslim Ağa, buna Almancılığın sebep olduğunu düşünür ve yoksul ama huzurlu yaşamlarından koştuklarını ifade eder: “Hep bunların seri sebebi olmam diyesice Almancılık. Soğan ekmek kuru dirligimizin de içine sıçtı. Bizi şükürümüzden etti. Hasetin fesadın nazarına uğradık. Nazar değdi işte. Bu donuzların nazarı çatlatır. Onmayasıca dürzüler. Kendileri onmadı, kendileri de ondurmadılar”(Sayar, 2002: 272).

Köyün sosyal yapısında yoksulluktan payını alan kesimlerden birini de kadınlar oluşturur. Kadınlar, küçüklükten başlayarak önce baba, sonra koca evinde ezilen ve sömürülen, her türlü zorluk ve yoksulluğun ağır faturasını ödeyen kişiler olarak betimlenir. Evin reisi olan baba, evlenecek kızına tıpkı nesne gibi bakmakta ve getireceği başlıktan dolayı onu gelir kapısı olarak görmektedir. Evlilikte parayı başat unsur olarak kabul etmekle, birçok değeri göz ardı eder. Baba, evlilik işinde gerekirse, malını kaybetmek yahut daha da artırmak için gayrimeşru yollara başvurmaktan da çekinmez. *Çelo*'da Kezik'in babası Eset Çavuş ve *Dik Bayır*'da ise Elif'in babası Müslim Ağa, bu nitelikte kişiler olarak görülür. Kezik ve Çelo, küçüklüklerinden beri birbirini sevmektedir. Ancak, bunu sezen Eset Çavuş ve karısı, köyün zengin ailelerinden Albazlar'a Kezik'i vererek bu sevdanın önüne geçerler. Kezik, evlense de köye yıllar sonra tarla davasından

dolayı dönen Çelo'yu unutmadığını ve hâlâ onu sevdiğini anlar. Kezik, kocasından dayak yediği bir gün bu evliliği bitirmek için baba evine küs gelir. Çelo ise hem tarlalardan hissesini almak hem de Kezik'le evlenmek için amansız bir mücadele verir. Eset Çavuş, tarlaların bölüneceğinden korkarak, evine küs gelen Kezik'i Çelo'ya vermeye karar verir. Ancak, oğlu İzzet'le Çelo'nun tartışması üzerine Kezik'i koca evine gönderir. Bu evliliği sindiremeyen ve oyunun parçası hâline geldiğini düşünen Kezik, göle kendini atarak kaderinden bir şekilde intikam alır.

Dikbayır'da ise yoksulluktan orta sınıfa yükselen ailenin açgözlülüğü sonucunda kadın hayatıyla oynanması ele alınır. Kadın, kendisiyle ilgili kararlara karşı çıkmak yerine, boyun eğmekle mükellef olan bir figür rolündedir. Bu nedenle yazgısını kendisi değil, başkaları değiştirmektedir. Müslim Ağa, kızı Elif'i köylerinde yoksul bir ailenin oğlu olan Cevat'a sözlemiştir. Ancak, Raşit'in Almanya'ya gitmesi ve oradan bir işçi arkadaşıyla Elif'i evlendirmek istemesi üzerine Müslim Ağa, dünürlerini oyalanarak zaman kazanmaya çalışır. Askerden dönen Celâl'in kulağına sözlüsünün bir başkasıyla evlendirilmek istendiği gelince, Elif'i dağa kaçıtır ve orada işgal eder. Böylece, ailesinin verdiği kararlar bedeni sömürü nesnesi hâline gelen Elif, lekeli bir kadın olarak baba evine döner. Ancak onun köyde sonu Kezik'inki gibi trajik bir şekilde değil, Raşit'in Almanca arkadaşı Kerim'in kendisine sahip çıkması ve Almanya'ya gitmesiyle mutlu bir şekilde biter.

3.2.Siyaset

Abbas Sayar'ın romanlarında köylünün sosyolojik yapısında siyaset, özellikle DP'nin 1950 yılında iktidar olmasıyla birlikte önemli bir rol oynamaya başlar. Çünkü köylü, DP'nin sloganlarından “demokrasi” ve “yeter söz milletin” ifadelerini, kendilerine değer verilmesinin ve oylarının devleti yönetecek kişiyi belirlemesinin bir karşılığı olarak algılar. Bu bağlamda Abbas Sayar, birçok romanında köylü-DP arasındaki ilişkiye değinse de bu ilişkiyi *El Eli Yur*, *El De Yüzü* romanında aslı tema olarak ele alır. Özellikle kendisi de bir zamanlar DP'nin yakınında bulunan ve milletvekili adayı olan Sayar, her iki kesimin birbirini nasıl değerlendirdiğini ve gözlemlediğini bu romanında bütün çiplaklığıyla vermeye çalışır.

1950 seçimlerinde köylere giden DP temsilcileri, köylüye su getirmek, yol ve cami yapmak gibi vaatlerde bulunurlar. Köylü, ilk kez bir partinin ayağına geldiğini ve birilerinin kendisini fark ettiğini görünce yıllarca boğuştuğu yoksulluğundan kurtulacağını düşünür. Ayrıca bu partinin dinî yaşama özgürlükler tanıyan, camiye, ezana, kur'an okumaya karışmayan zihniyetini anlayınca seçimlerde desteklemeye çalışır. Köylü, DP'nin 1950 seçimlerinde kendi oylarının büyük bir çoğunluğunu alarak tek başına iktidar olmasıyla birlikte, verdiği sözlerini yerine getirmesini bekler. Köyde imar işlemlerinin yanı sıra borçlarının silinmesini ve yeni kredilerin verilmesini de hükümet temsilcilerinden ister. Ancak DP, *El Eli Yur El De Yüzü* romanında merkeze bağlı Zağcıoğlu Köyü'nde vaat ettiği hiçbir şeyi yerine getirmez. Hâlbuki 1954 seçimlerinde 99 seçmeni bulunan Zağcıoğlu Köyü, oylarının tamamını DP'ye vererek bir rekor kırar. Böylece DP'nin köylüyü oyalaması ve köylünün de kimi kez kurnazlığa varan taktikleri sayesinde ironik bir ilişkinin varlığı dikkati çeker.

Köylü, DP konusunda hayal kırıklığına uğrasa da onu kendi temsilcisi olarak gör-

meye ve iktidarda tutmaya çalışır. Her seçimden sonra dağıtılan bir kutu şekeri bile devletin kendisini önemsemesi ve hatırlaması olarak değerlendirir. Ancak, beklentiler kimi çevrelerde şekerin ötesine çıkmaya ve köylünün devletten hakkını istemeye doğru evriline, sosyoloji, devlet-halk ilişkisinin kurcalanması gerektiği şeklinde ortaya çıkar. Bu noktada bir köylü, DP'nin vaatlerinin kendilerini uyandırdığını ancak huzurlarını da kaçırdığını ifade ederken, Osmanlı'dan DP'ye kadar köylü-devlet ilişkisinin sosyolojisini çarpıcı bir şekilde göz önüne getirir: “Biz bir ömür boyu devletten ne istedik? Esger dediler verdik, babalarımızı, dedelerimizi... Bizim tüm dirliğimizi Demirgırat gâvurları bozdu. Kendi dünyamızda devletten umutsuz yaşayıp gidiyorduk. Babamız, atamız aşarını verip dam başına çıkıyordu. Padişah efendilerine dua edip, yalandan camide gözü-küp günlerini gün ediyorlardı. Bir Demirgırat tائفesi çıktı. Ömür boyu görmediğimiz soytarılığı “nutuk, nutuk” başımızın dibine indirdiler. Yok demokrasi, yok hürriyet, yok köy yolunun papur olması” (Sayar, 2003: 95-96).

1957 seçimlerinde ise Zağcıoğlu Köyü'nde 106 seçmenin tamamının DP'ye oy verdiği ancak köyde olmayanların yerine başkalarının verdiği tespit edilince, seçimlere hile karıştırıldığı iddiası Yozgat merkezde konuşulmaya başlanır. Bu durumu yazar, köyde değil de meyhanede bulunan kişilere yorumlatarak DP'nin yaptığı usulsüzlükleri eleştirir. Burada, sandıkların erken açılmasında ve sonuçların erken duyurulmasında kanuna uyulmadığı ve böyle bir uygulamanın da DP'yi otoriterleştirdiğine vurgu yapılır. Meydanlarda verdikleri sözlerin de yerine getirilmediğine dikkat çekilerek, toplumu kandırdıkları ifade edilir. Sonuç olarak, 1957 seçimlerinden sonra da Zağcıoğlu Köyü'nde yoksulluğun değişmediği ve hayatın kaldığı yerden devam ettiğini söylemek mümkündür.

3.3. İnanç

Edebiyat sosyolojisinde bir toplumu incelemek için, en elverişliyi malzemeyi üstlenen roman, toplumun yaşam şekline müdahale eden ve zihniyetini şekillendirerek sosyal yapıyı oluşturan inancı da kapsamlı bir şekilde ele alır. Çünkü inanç, karakterin zaman ve mekânı değerlendirişini ve toplumla olan ilişkisini belirleyen önemli bir göstergedir. Cumhuriyet döneminin köy söylemli romanlarında, köylüden ziyade daha çok yazarın ideolojisinin etrafında ortaya konan inanç, imamların ve şeyhlerin dini istismar etmesine ve halkın dini batıl bağlamda yorumlamasına dayanarak kurgulanır. Bu şekilde, belirli kalıplar çerçevesinde işlenen inancın, köylünün iç dünyasını, tabiat ve eşyayla olan ilişkisini anlatmaktan uzak olduğu söylenmelidir. Abbas Sayar'ın köy söylemli romanlarında ise inanç, ideolojik bir kaygının ürünü değil, sosyolojik bir yapının bileşeni olarak işlenir. Onun romanlarında, Allah'a ve kadere inanan, tevekkül eden, her türlü zorluğa sabreden kısacası “emrine şükür” diyen köylü tipolojisiyle karşılaşılır.

Köylüde Allah ve kader inancı, topraktan geçimini temin etmenin neticesinde onların toprakla olan ilişkileri noktasında ele alınır. Köylü, ekip biçtiği tarlasından ürün alıp almayacağını Allah'ın yağıdıracağı yağmura bağlar. Nisan ve Mayıs aylarında yağın yağmuru, Allah'ın kendilerini gördüğünün ve ödüllendirdiğinin bir karşılığı, kuraklığı ise onun tarafından cezalandırıldıklarının bir sonucu olarak düşünür. Onlar, toprak-Allah-toplum üçgeninde bir bağlantı olduğunu kabul ederek verim ve kuraklık arasında bir

düşünce geliştirirler. Nitekim, *Çelo*'da mayıs ayında kuraklık baş gösterince, yağmur duasına bile çıkacak yüzlerinin olmadıklarını bozulan toplum düzeni ve ahlakî yozlaşmayla ilişkilendirirler: “Bu zulüm bize lâyük. Allah korkusu kalmadı. Din, iman kalmadı. Büyük küçük kalmadı. Bet kalır mı? Bereket kalır mı? Taş yağmadığına şükredelim. Yiyecek bir lokma bulduğumuza şükredelim. Duaya çıkacağız. Hangi yüz ilen? Hangi amel ilen? Yalancılık bizde, haksızlık bizde, ikiyüzlülük bizde, sahtekârlık bizde, hürmetsizlik bizde. Vallaha da onmayız, billaha da onmayız.” (Sayar, 2002:42).

İslamiyet öncesi Tanrı inancında olduğu gibi, köylü de afete dayalı tabiat olaylarını Allah'ın gazabı şeklinde yorumlar. Bu bağlamda, gökyüzünde zamansız gördükleri bulutu, rüzgârı, yağmuru ve doluyu onun tarafından gönderilen bir mesaj olarak algılarlar. *Çelo*'da bulutla gelen aşırı yağmur bağ, bahçe ve ekine zarar verince köylünün korku ve şaşkınlık içerisinde olduğu bu manzara şöyle resmedilir: “Toz arttı. Göz gözü göremez oldu. Tüm bir yürekleri korku eziyordu. Üstlerine yığılmış bulutlardan gelen ilk hışma karşı tek bir korunakları yoktu. Çaresizlik içindeydiler. Yel, toz, duman, ıslanmak! Hepsi vız gelirdi cümlesine. Ya kara kara ağan bulut yeri göğü bir ederse? Canları ucuzdu ama ekin pahalıydı. Daha ötesi bu bulutlar Tanrıydı. Bir bakıma Tanrının gazab ilâhları. Tanrı bu hışımlı bulutlarla köylülerden acısını alacaktı. Hem dünya, hem ahret acısını. Zaten bir şeylere, bir kazaya, bir belâya hak kazanmışlardı. Ve Tanrı bu kara kara bulutlara gazab doldurarak köylünün üstüne salmıştı” (Sayar, 2002:86). Köylü bu tabiat olaylarını az hasarla atlamaşa, Allah'a şükretmeye ve sabretmeye devam eder. Müdahale edemediği tabiat olaylarını, kaderi ve yazgısı olarak kabullendiğinden isyan etmek yerine, boyun eğmeyi tercih eder. “Çiftçiler kadere inanır. Çünkü ziraat insanın dışındaki kuvvete bağlanmasdır” (Meriç, 2013: 65).

Köylünün yaşamında, inancın beraberinde getirdiği ibadete gerekli önemin verilmediğini yahut ibadetin davranış şeklini değiştirmedeğini de belirtmek gerekir. Köylünün namaz ve zekâtla arasının pek olmadığını, camide bir cemaat oluşturmaması ve harman zamanı ekinin zekâtını vermemesiyle görmek mümkündür. Yardımlaşma, dayanışma ve merhamet gibi iyiliği gösteren davranışlar ise çoğu kez Allah sevgisinden-korkusundan değil, çıkar elde etmek ve itibar kazanmak için geliştirilen stratejiler olarak dikkati çeker. İbadet de kimi kez, Allah için değil, birbirini sürekli gözetleyen ve denetleyen topluma uymak için yapılan günlük bir iştir aslında. Nitekim, *Can Şenliği*'nin seksen yaşındaki aslı karakteri Hüseyin Ağa, yaşlı erkeklerin namaz kıldığı ve camide bir cemaat oluşturduğu köye içgüveysi olarak gittiği zaman köylünün baskısı üzerine bu yaşında camiye gitmek ve namaz kılmak zorunda kalır. Sonuç olarak köylünün Allah inancını tabiat ve eşya ekseninde ele alan yazar, tabiatla amansız bir mücadele vererek isyan etmeyen sabra ve tevekküle sığınan bir kitlenin sosyolojik yapısını klişe anlatımların dışında kurgulamayı başarır.

Sonuç

Edebiyatın sadece estetik bir ürün değil, toplumun sosyal, siyasal ve kültürel yapısını da yansıtan bir veri olduğu anlayışını geliştiren edebiyat sosyolojisi, yazar ve eserin toplumla etkileşimi bağlamında incelenmesini gerekli gören bir disiplindir. 19.yy sosyologlarından Robert Escarpit'in edebiyat sosyolojisi yönteminde üzerinde önemle durdu-

ğu “yazar” ve “eser” unsurunun köy söylemleri romanlarıyla dikkat çeken Abbas Sayar’a kolaylıkla uyduğu görülür. Abbas Sayar, romanlarında Orta Anadolu köylüsünün sosyal, siyasal ve kültürel yapısını herhangi bir ideolojinin güdümü altına girmeden göz önüne getirmekle, gerçekçi ve özgün bir anlatım yakalamış olur. Bu anlatımda çocukluğundan başlayarak uzun yıllar köylüyü gözlemlemesinin ve onlarla birlikte geliştirdiği ilişkinin etkisinden söz etmek gerekir. Onun romanlarında gerçekten yola çıkarak kurgulanan köylü karakterinin genel özelliğini; ataerkil bir aile içinde varlığını sürdüren, ekonomik yetersizlikler neticesinde her türlü kurnazlığa başvuran, zaman zaman kurnazlığını örtmek için merhamet ve iyiliğin kılıfına sarılan, köyün zihniyetini eleştirmekten geri durmayan, dar mekânın sıkıcılığını hafifletmek için kendine konuşacak malzeme arayan ve gelenekle yaşamını şekillendiren hususlar olarak belirtmek gerekir. Bu hususlar köylünün sosyal durumunu, siyasî duruşunu ve inancını da etkileyerek bir sosyoloji üretir. Sosyal yapı içerisinde ilk dikkati çeken özellik “hepsinin bir ipliği çekilse, kırk yamasının birden düştüğünü” (Sayar, 2009: 10) gösteren yoksullukları oluşturur. Toprakla geçimi sağlayan ancak belini doğrultacak kadar ürün alamayan köylü, borçtan ve icradan kurtulmayarak yoksullukla amansız bir mücadele verir. Bu mücadele Ankara’ya ve Almanya’ya çalışmak için işçi göndermeye doğru evrilince, yeni bir sosyal yapının doğmasına zemin hazırlar. Siyasi bağlamda da bir değişim geçiren köylü, 1950 ve daha sonra yapılan iki seçimde yoksulluğunu gidermek için desteklediği DP’den gerekli hizmeti göremeyince halk-devlet ilişkisini sorgulamaya ve ardından hak iddiasında bulunmaya başlar. Kültürel yaşamın önemli pratiğini oluşturan inanç ise toprak-Allah ilişkisi çevresinde ele alınarak, köylünün eşyayla kurduğu irtibata ilginç yaklaşımlar getirir. Sonuç olarak yazarın gerçek hayattan etkilenerek muhayyilesiyle harmanladığı romanlarının karakter, zaman, mekân, anlatıcı ve dil bağlamında bir edebî eser oluşturduğu ve bu esere kaynaklık eden mekanizmanın da toplum olduğu kabul edilirse, edebî eserin edebiyat sosyolojisi bağlamında değerlendirilmesi gerektiği görülür.

KAYNAKÇA

- Argın, Şükrü (2005), “Taşraya İçeriden Bakmak Mümkün Müdür”, *Taşraya Bakmak*, Derleyen: Tanıl Bora, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aydın, Ertuğrul (1999), “Edebiyat Sosyolojisine Bakışta Türk Edebiyatı”, *Edebiyat ve Toplum Sempozyumu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Tömer Dil ve Öğretim Merkezi Gaziantep Şubesi.
- Coşkun, Sezai (2012), *Esir Şehrin Hür İnsanı/ İnsan-Eser-Fikir*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Erdem, Servet (2012), *Osmanlı-Türk Romanlarında Ulusal Oryantalizm ve Oryantalist Ululaşma*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Escarpit, Robert (1992), *Edebiyat Sosyolojisi*, İstanbul: İletişim Yayınları
- Felski, Rita (2010), *Edebiyat Ne İşe Yarar?*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Geçtan, Engin (2002), *Varoluş ve Psikiyatri*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Giddens, Anthony (2012), *Sosyoloji/ Kısa Fakat Eleştirel Bir Giriş*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Goldmann, Lucien (2005), *Roman Sosyolojisi*, Ankara: Birleşik Yayınları.
- Kaplan, Ramazan (2002), “Köy Romanı”, *Hece/ Türk Romanı Özel Sayısı*, S:65/66/67, Ankara: Hece Yayınları.

- Karaömerlioğlu, Asım, (2014), *Orada Bir Köy Var Uzakta/ Erken Cumhuriyet Döneminde Köycü Söylem*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karpat, Kemal (2009), *Osmanlı'dan Günümüze Edebiyat ve Toplum*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Maren, Manon-Grisebach (1995), *Edebiyat Bilimi'nin Yöntemleri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Meriç, Cemil (2013), *Sosyoloji Notları ve Konferanslar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Merrill, Frances E. (2012), "Edebiyat Sosyolojisi", *Edebiyat Sosyolojisi*, (Editör: Köksal Alver), Ankara: Hece Yayınları.
- Moran, Berna (1991), *Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Nazlıgül, Nurel (2007), *Abbas Sayar'ın Romanları Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Parla, Jale, (2011), "Anadolu'dan Mesele: Türk Romanında Anadolu'nun Kayıtları", *Edebiyatın Omzundaki Melek/ Edebiyatın Tarihle İlişkisi Üzerine Yazılar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sartre, Jean Paul (1995), *Edebiyat Nedir?*, İstanbul: Payel Yayınevi.
- Sayar, Abbas (2002), *Can Şenliği*, İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Sayar, Abbas (2002), *Çelo*, İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Sayar, Abbas (2002), *Dik Bayır*, İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Sayar, Abbas (2003), *El Eli Yur, El De Yüzü*, İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Sayar, Abbas (2009), *Yılkı Atı*, İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Simmel, Georg (2009), *Modern Kültürde Çatışma*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Steiner, George (2003), *Heidegger*, Ankara: Hece Yayınları.
- Stevick, Philip (1988), *Roman Teorisi*, Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- Şan, Mustafa Kemal (2012), "Edebiyat Sosyolojisinin Tarihinde Basamaklar", *Edebiyat Sosyolojisi*, (Editör: Köksal Alver), Ankara: Hece Yayınları.
- Topçu, Nurettin (2010), *Sosyoloji*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Wellek, René-Varren, Austin(2001), *Edebiyat Teorisi*, İzmir: Akademi Kitabevi.
- Wolff, Janet (2000), *Sanatın Toplumsal Üretimi*, İstanbul: Özne Yayınları.
- Zizek, Slavoj (2010), *Yamuk Bakmak/ Popüler Kültürden Jacques Lacan'a Giriş*, İstanbul: Metis Yayınları.

Özet

EDEBİYAT SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN ABBAS SAYAR'IN ROMANLARINI İNCELEME

Edebî eser incelemesinde birçok farklı disiplinden faydalanılması, gerek eserin gerekse yazarın daha iyi anlaşılması için araştırmacılara çeşitli imkânlar sunar. Yazarı ve eseri toplumsal verilerle izah eden edebiyat sosyolojisi de edebiyat ve sosyolojiyi aynı ekseninde buluşturmayı hedefleyerek, yazar ve eser yoluyla toplumsal bir arkeoloji yapmak ister. Bu şekilde yapılan bir çalışmayla, belli dönemlerde belli temaların dikkate alınması, yazar ve eserin öne çıkmasını sağladığı gibi toplumun zihniyetinin anlaşılması bakımından da önem arz eder. Edebiyat sosyolojisi, sanat eserini sadece estetik bir ürün olarak değil, sosyal bir fenomen olarak görmek gerektiğini söyler. Çünkü yazarın doğmasında ve eserin meydana gelmesinde toplumun sosyal, siyasal ve kültürel şartlarının belirleyici bir rolü vardır. Bu çerçevede edebiyata şiirle başlayan, ancak sonra

romana yönelen Abbas Sayar (1923-1999), romanlarında yer verdiği Ota Anadolu köylüsüne Zizek'in deyişle "yamuk bir bakış"la bakarak edebiyat sosyolojisi bağlamında romanlarını değerlendirmek için bir kapı açar. Sayar, Tanzimat'tan beri işlenen ancak 1950'lerden sonra popüler olan ve ideolojik-ütopyik anlayışla yazılarak birbirine benzeyen köy söylemli romanlara farklı bir anlayış getirir. Yazar, daha önce yazılan köy söylemli romanlardaki tutumu hatırlatacak temaları ele almakla birlikte, bu insanları dışarıdan değil, içeriden tanıyan biri olarak onların sosyolojisini işler. Bu çalışmada Robert Escarpit'in edebiyat sosyolojisi yönteminde "yazar", "eser", "okur" ve "basın/dağıtım" olarak belirlediği dört unsurdan "yazar" ve "eser" unsuru odağa alınarak sosyolojik bir inceleme yapılmıştır. Romanlarda köylü karakterinin ana hatları çizildikten sonra, köydeki sosyal, siyasal ve kültürel yapı gözler önüne serilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Sosyoloji, Köy, Roman, Abbas Sayar.

Abstract

EXAMINATION OF ABBAS SAYAR'S NOVELS IN TERMS OF SOCIOLOGY OF LITERATURE

Taking advantage of many different disciplines to examine literary works, presents various opportunities to researchers for better understanding both author and his work. Sociology of literature, which explain the author and his work with social data, also want to make a social archeology by the author and his work, by aiming to bring together literature and sociology on the same axis. Consideration of certain themes in a certain period with a study performed in this manner, is important in terms of understanding the mentality of the society as well as it provides the author and his work come into prominence. Sociology of literature states that work of art should be considered not only as an aesthetic work but also as a social phenomenon. Because, society's social, political and cultural conditions have a decisive role on birth of the author and emergence of his work in the community's. In this context, Abbas Sayar (1923-1999), who began to literature with poetry and then directed to novel, makes enable to evaluate his novels in context of sociology of literature by looking to Middle Anatolian peasants, which are mentioned in his novels, with Zizek's words 'a skewed view'. Sayar, brings a different understanding to novels with village rhetoric which has discussed since the Tanzimat but became popular after 1950 and resemble each other by writing with an ideological-utopian insight. The author discusses people's sociology as someone who knows them not from the outside but from inside, as well as considers the themes that remind the attitude in previously written novels with village rhetoric. In present study, sociological examination is conducted by focusing on 'author' and 'work' elements of four elements identify as "author", "work", "reader" and "media / distribution" in literature sociology method of Robert Escarpit. After determining the outlines of peasant characters, in novels, the village's social, political and cultural structures are demonstrated.

Keywords: Literature, Sociology, Village, Novel, Abbas Sayar.